

Опубліковано: Організація навчального процесу студентів з різними кваліфікаційними рівнями підготовки в ХНМУ : матеріали XLVII навч. - метод. конф. / ред. кол.: Л.В. Фоміна та ін. – Харків : ХНМУ, 2013. – Вип. 4. – С. 20-22.

Гришина К.С., Марущенко О.А.

ПЕРШІ КРОКИ:

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ДОВУЗІВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Довузівська підготовка іноземних громадян традиційно є недооціненою, у чомусь навіть «міфологізованою» освітньою діяльністю. Нерідко доводиться чути про те, що викладати тут дуже легко, за винятком російської мови слухачі начебто лише повторюють «класичну» шкільну програму, ставлення до них поблажливе і ледь не усім «дають диплом».

Специфіка організації навчального процесу на початковому рівні професійної освіти іноземців, особливо з урахуванням сучасних реалій (насамперед України), у науково-методичній літературі системно досі майже не аналізувалась. Натомість, ті, хто знається на ньому, підтверджують – це один з найскладніших освітніх «проектів», і далеко не кожний, навіть знаний, фахівець зможе ефективно викладати тут свій предмет. Характеристика організації навчального процесу на цьому освітньому рівні, його основні відмінності у порівнянні з «просунутим» стало *метою* даної статті.

У ХНМУ довузівська підготовка іноземних громадян має двадцятип'ятирічну історію. А перші навчальні стандарти з підготовки іноземців до вступу у вітчизняні виші були започатковані ще раніше – у 1950-х роках, і з тих пір періодично уточнювалися й вдосконалювалися. Зараз така підготовка відбувається за декількома профілями (у ХНМУ – це лише медико-біологічний), стандартний строк навчання складає 36 тижнів (скорочений – для так званих груп «пізнього» формування – 25-30 тижнів). Впродовж цього терміну слухачі вивчають, окрім російської мови (на яку відводиться більше 50 % загального об'єму часу), ще 6 дисциплін

(розташовані у порядку зменшення кількості навчальних годин) – біологію, хімію, фізику, математику, основи інформатики та обчислювальної техніки, країнознавство. Той, хто успішно склав випускні іспити та заліки, отримує свідоцтво державного зразка, яке дає право бути зарахованим на 1 курс університету без додаткових вступних випробувань (тільки російськомовне навчання). До речі, впродовж останніх трьох років такі свідоцтва отримали лише 70 % нашого контингенту.

Фактично, робота підготовчих відділень та факультетів націлена на виконання двох основних взаємопов'язаних завдань: викладання російської (або української) мови як *іноземної* з орієнтацією на певний професійно-предметний профіль, а також ліквідація прогалин у так званих «фонових знаннях» слухачів через відмінності у національних навчальних програмах з різних дисциплін, загальному рівні підготовки іноземців. Кінцева мета нашої роботи – формування мовно-предметних та комунікативних компетенцій, достатніх для подальшого навчання у вищій школі.

Виділимо *найбільш характерні відмінності* довузівського рівня:

1. Саме тут можна відчувати, що таке справжній особистісноцентрований підхід в освіті. *Кожному* слухачеві приділяється *максимально можлива увага*, надається допомога у вирішенні повсякденних проблем, а обидві складові поняття «навчально-виховний» (процес), мабуть, дійсно рівнозначні. Власне виховання, що націлене на фізіологічну, академічну та психологічну адаптацію і поступове «занурення» іноземних громадян у нове для них соціокультурне середовище, абсолютно органічно вбудоване у навчання. З вказаною адаптацією, натомість, пов'язана одна з базових вимог до викладацького складу: мати високий рівень полікультурної компетентності.

2. Найчастіше кожна група є інтернаціональною. Як не дивно, але це сприяє навчанню, адже за відсутності загальної мови для спілкування цю роль поступово починає виконувати російська, через що оволодіння нею поліпшується. На цьому етапі при формуванні груп дуже важливо

враховувати національно-культурні особливості слухачів та за можливості корегувати національний склад у напрямок збільшення «рівня» інтернаціоналізму.

3. Важливим принципом організації навчання на довузівському рівні є урахування рівня оволодіння російською мовою, що одночасно виступає як мова спілкування і мова навчання (тобто є об'єктом та інструментом). Це потребує адекватних способів та засобів презентації навчального матеріалу. Саме тому, наприклад, у структурі навчального часу на довузівському рівні переважають практичні заняття. Лекції (можливі лише у другому семестрі) відрізняються від аналогічних для студентства меншим об'ємом матеріалу та кількістю присутніх, вираженим діалогічним характером і активною взаємодією зі слухачами, акцентом на розвиток навичок ведення конспекту. До речі, саме «дволикість» російської мови вимагає й максимального та найбільш частішого урізноманітнення форм проведення практичних занять з усіх дисциплін: від роботи «в полі», експерименту, дискусії до гри, змагання і т. ін. Не формальне значення мають також аудіолінгвальне та аудіовізуальне супроводження занять, наочні засоби навчання, довідкова література і словники. Вони виконують не факультативну роль додаткової літератури, а є базовим компонентом навчання.

4. Успішне оволодіння російською мовою є міждисциплінарним завданням, тому викладачі-«предметники» так само відповідальні за його виконання, як і «русисти». Максимальних результатів можна досягти лише за умови високого рівня так званої лінгвометодичної компетентності викладачів, тобто «життєво» необхідними є практичні навички та знання методики викладання російської мови як іноземної. Зрозуміло, що ця вимога стосується насамперед тих, хто викладає загальнонаукові дисципліни (для викладачів російської мови ця компетентність складає базу професійної кваліфікації). Наведемо приклад: своєрідним трюїзмом методики викладання російської мови як іноземної є так звані п'ять елементів, на яких базується її результативне вивчення – граматики, читання, говоріння, аудіювання та

письмо. Саме збалансована реалізація «правила п'ятох» дозволяє досягти основної мети навчання – становлення та розвиток комунікативної компетенції в російській мові.

З зазначеного логічно випливає наступний перелік вимог до організації навчально-методичної роботи на довузівському етапі: 1) «зустрічний рух» викладачів-«русистів» і викладачів-«предметників» та тісна повсякденна комунікація усіх представників викладацького складу; 2) використання міждисциплінарної методики навчання «науковому» спілкуванню на заняттях з загальнонаукових дисциплін і російської мови та координація навчальних планів і робочих програм з різних дисциплін; 3) оптимізація методів навчання російській мові та впровадження концепції загального мовного поля.

Зрозуміло, що принципи комунікативності, професійної спрямованості навчання та міжпредметної координації повинні бути впроваджені в навчальних підручниках та посібниках з дисциплін, що вивчаються на довузівському рівні. По суті навчальні матеріали з різних дисциплін повинні являти собою єдиний цілісний комплекс, без суперечливих елементів, з буквально «паралельним» рухом вивчення російської мови.

Сподіваємось, що матеріал цієї статті допоможе зробити ще один крок в систематизації практичного досвіду організації навчального процесу у довузівській підготовці. Так само як багаторічний досвід викладачів допомагає зробити іноземним громадянам перші кроки в оволодінні російською мовою на підготовчих відділеннях та факультетах.